

CONNECTING NATURAL AND CULTURAL HERITAGE

CONNECTANT EL PATRIMONI NATURAL I CULTURAL

Conclusions del seminari internacional

Girona, 4 d'octubre de 2018

Josep M. Mallarach (redactor, 2018). Revisat i complementat pels coordinadors i ponents del seminari.

Introducció

La distinció entre natura i cultura és una característica intrínseca de la cultura occidental. Això crea debilitats i barreres per a la síntesi i comprensió integral del patrimoni. Tenim camps de coneixement separats, administracions separades, marcs legals separats, etc. Els resultats d'aquesta mirada fraccionada de la realitat han generat una creixent insatisfacció entre els professionals del patrimoni i responsables polítics. Moltes persones (fins i tot a Europa Occidental, on es va originar aquesta divisió) estan convençuts que calen plantejaments més integrats i holístics per superar els reptes de la conservació del patrimoni.

Per aquest motiu, sorgeix la necessitat de promoure i reforçar cursos universitaris que integrin el conjunt de les dimensions naturals i culturals del patrimoni, per incrementar la capacitat de superar les barreres existents entre els enfocaments científics i humanístics per a la conservació del patrimoni.

Lliçons clau apreses de les presentacions del seminari

Ponències introductòries:

- Evolució de les interrelacions entre natura i cultura en el context de la Llista de Patrimoni Mundial. Des dels inicis de la Convenció Mundial del Patrimoni, les seves Directrius Operatives consideraven els valors naturals i culturals aïllats entre si, sense cap tipus de referència explícita a les interrelacions entre els valors naturals i culturals. L'any 2005, es va dur a terme una modesta millora amb l'agrupament dels criteris. El 2013, es va reconèixer la necessitat d'entendre millor les relacions entre natura i cultura, així com també que el fet de mantenir processos d'avaluació separats per les candidatures mixtes no facilitava la presa de decisions compartides. Tot plegat va estimular la creació del projecte *Connecting Practice* (2013-2015 i 2015-2017), promogut pels òrgans assessors UICN i ICOMOS amb els objectius de trobar noves vies per unir natura i cultura i per explorar i definir eines i metodologies que permetessin una aproximació integrada. A dia d'avui, encara no hi ha hagut canvis significatius en les Directrius Operatives en aquesta direcció.
- El significat cultural i espiritual de la natura en espais protegits. Des del 2003 existeix un reconeixement creixent al Comissionat Mundial per les Àrees Protegides (WCPA) i la UICN

[Aquest seminari ha estat possible gràcies a la subvenció obtinguda per la Universitat de Girona i la Universitat de les Illes Balears per a la consolidació de projectes d'excel·lència (Resolució del MECD de 4 de desembre de 2015, Núm. Expedient CEI15-09)]

dels valors culturals i espirituals associats a la natura. En aquesta línia, s'han adoptat diverses resolucions, i s'ha impulsat un ampli canvi cultural en el si de la UICN i les seves comissions i grups d'especialistes, com per exemple el grup de treball de Valors Culturals i Naturals dels Espais Protegits. En aquest context sorgeix la necessitat de crear nous termes per superar les barreres existents, com per exemple “naturacultura”, ja que aquests dos dominis són inseparables, totalment interconnectats i mútuament constitutius. Els valors culturals i espirituals de la natura poden/han de ser inclosos en la governança i gestió per la conservació del patrimoni natural-cultural, ja que normalment comporten un major suport social, millorant l'efectivitat de la conservació i l'equitat.

El llibre “El significat cultural i espiritual de la natura en espais protegits: Gestió i política de la governança”, ha demostrat com el projecte *Connecting Practice* ha inspirat gestors, acadèmics i polítics per crear ponts entre el patrimoni natural i cultural. Això s'ha assolit convertint el llibre en un producte complementari a les Directrius de Bones Pràctiques de la UICN i WCPA i als casos d'estudi pràctics (Nature Culture Journeys) del projecte *Connecting Practice* organitzats per UICN i ICOMOS. A la vegada, el llibre ha contribuït a demostrar la importància del projecte *Connecting Practice* com a programa de conservació pioner que recolza la integració del valors culturals i espirituals en espais protegits del Patrimoni Mundial.

Fases del projecte *Connecting Practice*:

- Fase I *Connecting Practice* Project. Ha marcat la manera correcta de procedir, amb una aproximació holística sobre el caràcter interconnectat dels valors naturals, culturals i socials del Espais Patrimoni Mundial (EPM), conjuntament amb un informe comú d'experts en Patrimoni natural i Patrimoni cultural, tot plegat impulsat de manera consensuada des de l'inici.

https://www.iucn.org/downloads/connecting_practice_report_iucn_icomos_.pdf

- Fase II *Connecting Practice* Project. Proposa l'adopció de metodologies d'avaluació de l'efectivitat en la gestió aplicables als EPM, que tinguin en compte el conjunt dels valors i recursos significatius dels espais (més enllà de només els excepcionals que disposen la distinció com a EPM). Això permet un grau de coneixement més profund, enfortint la gestió i la governança assolint millors resultats en la conservació, sobretot considerant que diversos EPM estan amenaçats, pressionats o patint problemàtiques importants. La UNESCO necessita revisar i adaptar el joc d'instruments utilitzats per avaluar els EPM, en base als resultats del *Connecting Practice*, tenint en compte que molts EPM no disposen encara de plans de gestió.

<https://www.icomos.org/fr/accueil-home-europe/33669-connecting-practice-phase-ii-rapport-disponible-2>

Casos d'estudi analitzats:

- Hortobágy National Park-The Puszta, Hongria. Es tracta d'un paisatge cultural reconegut com a EPM, forjat durant 50 segles d'interacció harmoniosa entre home i natura. La participació al *Connecting Practice* ha permès desenvolupar una avaluació integrada de l'espai, proporcionant importants recomanacions per canviar pressions econòmiques i socials desfavorables, harmonitzant els plans de gestió i millorant la cooperació entre el parc natural i els seus treballadors i agents. També ha permès generar un procés de participació per documentar les "Rules of the Puszta" i per recuperar sistemes tradicionals de gestió per fer aflorar les relacions més profundes entre els valors naturals i culturals.
- Drakensberg National Park. És un espai mixt, Patrimoni Mundial, a Sud Àfrica. Aquest cas d'estudi va explorar la diversitat i complexitat de les interrelacions entre els valors naturals i culturals, com per exemple: qualitat i diversitat de l'art a les roques – bellesa natural – testimoni de les formes de vida i creences de la comunitat San – Biodiversitat i espècies endèmiques – geomorfologia – economia – ecosistemes. És fonamental que els plans de gestió atorguin un pes equivalent al patrimoni natural i cultural, el que implica enfocaments interdisciplinaris, ampliar la mirada i pensament (think outside the box) i generar noves idees. Com a resultat principal, se'n va derivar el compromís formal de desenvolupar un pla de gestió pel parc de Drakensberg d'ampli abast, genuí i integrat, que actualment està encara en procés.
- Espai d'Interès Natural de les Gavarres. Sense un entorn legal ni una estratègia formal d'integració del patrimoni natural i cultural, s'ha obtingut en aquest espai una bona integració, gràcies a la determinació de l'equip gestor i un context de creació d'oportunitats per involucrar la població local i els agents. Després de dur a terme un complet inventari cultural, el 1998 es va promoure la creació d'un consorci amb una concepció bottom-up (des de la base), basat en un model de governança compartida per gestionar l'espai protegit de les Gavarres, consolidant els objectius holístics naturals i culturals de la conservació a les àrees protegides i conduint el 2010 a la declaració de l'espai com a zona d'interès etnològic. El 2016 es va impulsar la "Iniciativa Gavarres 2025", basada en l'acció sistèmica, el networking per una governança compartida i la constitució de grups operatius. Actualment, s'està preparant la nominació del Paisatge Cultural del Suro a les Gavarres, que es presentarà el 2020, amb aquest objectiu principal però centrant-se en el poder transformador del procés més enllà d'únicament el resultat final.

Principals barreres i dificultats per implementar enfocaments integrals pel patrimoni cultural i natural

- Barreres institucionals, legals i educacionals
- Divisions legals i de la governança
- Desconeixement resultant d'una visió auto-centrista i parcial (de camps o aspectes limitats del patrimoni)
- Política governamental/burocràtica al poder

Algunes recomanacions

- Modificar les mentalitats, utilitzant enfocaments interdisciplinaris (no multidisciplinaris) basats en la consideració del patrimoni com a sistemes complexos
- Utilitzar la interpretació del patrimoni com a eina per canviar percepcions fragmentades
- Construir espais comuns entre diferents grups utilitzant processos impulsats des de la base (bottom up)
- Atraure i motivar la població local i fomentar processos inclusius per apropar les persones entre si i al seu patrimoni
- Connectar diferents àmbits, creació d'un entorn de confiança
- Promoure una avaluació completa dels valors de la zona protegida amb amplis processos participatius, incloent el conjunt dels coneixements, més enllà dels "experts"
- Interpretar el patrimoni com un concepte evolutiu, canviant i viu, i adoptar enfocaments dinàmics per la seva conservació

Per citar aquest document:

Mallarach, J.M. i Campus Patrimoni Cultural i Natural de la Universitat de Girona (2018).
Conclusions del seminari internacional "Connecting Natural&Cultural Heritage".

<http://www2.udg.edu/jornades/CNCH/Documents>